'Potret di un cara desconoci'

Nieuwe poëziebundel van Tico Croes

= door Wim Rutgers =

Ramón Todd Dandaré deed het, Pedro Velasquez deed het, Frank Booi deed het, Mario Dijkhoff deed het ... En zo zouden we nog wel even door kunnen gaan, want zij en meer jonge Arubanen schreven én publiceerden poëzie tijdens hun studietijd en zwegen na hun afstuderen vervolgens in alle talen. Maar toch liet niet iedereen zich door drukke sociaal-economische gewichtigheden weerhouden om door te gaan met schrijven en publiceren.

Nadat de jonge Tico Croes (*Aruba 1955) in 1977 onder het pseudoniem Ticoli zijn poëtische debuut Alma sangra geheel volgens deze studententraditie het licht deed zien, is van hem onlangs, na nagenoeg twintig jaar dus, een tweede dichtbundel gepubliceerd onder de titel Potret di un cara desconoci. De omslag en de koptitels melden steeds 'potret' maar de titelpagina 'portret'. Hoewel zijn afbeelding veelvoudig op de omslag staat, moet de titel wel op iemand anders slaan, want inmiddels is het gezicht van deze politicus en minister van economische zaken bepaald niet onbekend meer. In de Arubaanse literatuur kennen we vooral schrijvende leraren, maar ook een journalist, kapper, jurist, psycholoog, ambtenaar of socioloog. Nu kunnen we daar dus een publicerende politicus aan toevoegen. Dat is in onze contreien niet ongewoon, getuige Cola Debrot, Albert Helman, R. Venetiaan, R. Dobru en O. Martina om alleen maar een paar Antillianen en Surinamers te noemen.

POLITIEK EN POËZIE

Op 2 mei aanstaande vindt in Theater Cosmic in de Amsterdamse Nes een poëzie-festival plaats, een literair-culturele avond in koninkrijksverband, waar de Nederlandse staatssecretaris van onderwijs en cultuur Aad Nuis, samen met de Arubaanse minister van economische zaken en toerisme Tico Croes, de Antilliaanse gevolmachtigd minister in Den Haag, Carel de Haseth, oud-gezaghebber van Saba Wycliffe Smith en de Arubaanse politica Philomena Wong uit eigen werk zullen voordragen en aan een panel over politiek en poëzie zullen deelnemen.

Op deze avond zal Tico Croes uit zijn nieuwe bundel declameren, waarbij vertalingen in het Nederlands en Engels door Esther Jansma en Nydia Ecury vervaardigd zijn. Potret di un cara desconoci zal trouwens binnen afzienbare tijd in drie talen beschikbaar komen. In die uitgave zullen ook de illustraties door Giolina Henriquez, die nu nog in zwartwit zijn afgedrukt, in hun volle kleurenrijkdom verschijnen.

Tico Croes is bepaald geen veelschrijver. Na zijn debuut Alma sangra verschenen er nog enkele gedichten van hem in Cosecha Arubiano. De nieuwe bundel Potret di un cara desconoci telt niet meer dan eenentwintig gedichten:

"Ik ben heel voorzichtig om mijn emoties zo maar weg te geven. Daarom publiceer ik niet veel. Na mijn debuutbundel verschenen er hier en daar in tijdschriften enkele losse gedichten. In 1986 won ik een literaire prijs in Californië, waardoor een gedicht werd opgenomen in een 'Anthology of American Poetry'. Pas nu kom ik met een tweede bundel, twintig gedichten over de liefde, als hommage aan Pablo Neruda's 'Veinte poemas de amor y una canción desesperada' (1924)."

ONTWIKKELING

Het debuut Alma sangra heeft een gesloten structuur in die zin dat de bundel zowel begint als eindigt met 'vrijheid'. Maar met dat begrip wordt een nieuw toekomstperspectief opengelegd en daarom is er geen sprake van stilstand maar juist van ontwikkeling. Dat vraagt om enige uitleg. Waar de dichter aan het begin nog twijfelt aan zijn schrijven, "por ta / ta koi loko / ma skibi / o sin baló", wegens zijn geringe ervaring, "t'ami mes / jiu' naturalesa / berde'i jerbe / k'ainda / hopi kas / tin pa drenta", halverwege de bundel luidt het al "mi destino / ta mundo" en aan het einde "mi bos / meste resona / den tur horea". De dichter heeft uiteindelijk tot taak de mensen, zijn volk, te bevrijden van een driehonderdjarige last van koloniale geschiedenis, bestaande uit slavernij en vernedering. De bundel eindigt met een oproep. Wij - de dichter en zijn lezers, zijn volk - moeten de ketenen van deze onderdrukking verbreken en de eigen geschiedenis maken.

Het zal duidelijk zijn dat Tico Croes' poëtische debuut geheel past in de ideologische of - positiever uitgedrukt - idealistische traditie van jonge studentenpoëzie van de jaren zeventig. Zoals hij schreef, zo schreven rond dezelfde tijd en vanuit dezelfde positie de wat oudere Frank Booi en Mario Dijkhoff - om slechts twee namen van literaire generatiegenoten te noemen. De wachtwoorden luiden vrijheid, solidariteit, identiteit, strijd en een nieuwe toekomst.

De gedichten in Alma sangra hebben de eenvoudige vorm van relatief lange zinnen die door een verdeling over een groot aantal korte versregels een staccato-ritme meekrijgen.

"In mijn eerste bundel schreef ik volgens de mode van de tijd nog korte verzen. Nu zoek ik naar de schoonheid van de taal in een meer bij het proza aanleunende vorm. Ik ben erg onder de indruk van de filosofie van Pascal, het lijden en de nostalgie die basis en bron voor de creativiteit kunnen zijn. Alma sangra schreef ik in de relatief korte tijd van driekwart jaar, nu heb ik er lang over gedaan omdat ik veel research pleegde, de ideeën achter de gedichten wilde doordenken en met de vorm ervan wilde experimenteren. Deze gedichten zijn langzaam ontstaan. Ze zijn het resultaat van schrijven en bewerken."

De sterkste kant van Tico Croes' debuut Alma sangra is het verbinden van persoonlijke gevoelens met elementen uit de omringende natuur en de geschiedenis, het samengaan van het innerlijk en het uiterlijk, van individu en maatschappij. Deze werkwijze keert in de nieuwe bundel versterkt terug.

"Toen ik in 1984-1985 in Californië studeerde kwam ik onder de indruk van de Griekse en Romeinse filosofie, met name het werk van de Stoïcijn Marcus Aurelius aan wie ik een van de twee motto's voor mijn nieuwe bundel ontleende. Ik bestudeerde zijn ideeën over moed en trouw die me sterk aanspraken. Ik kreeg het plan om daarover één gedicht te schrijven, met name over een rijk en machtig gevoel als de liefde. Ik beschouwde het als een soort ontdekkingsreis in mijzelf. Maar al werkend wilde ik meer met het liefdesthema doen. Ik bracht meer elementen in, zodat er niet een gedicht maar een bundel groeide."

In het voorwoord schrijft uitgever Jossy Mansur dat Potret di un cara desconoci niet alleen een lang liefdesgedicht is, maar ook een etalage voor de schoonheid van het Papiamento, waarover de dichter zelf opmerkt:

"Ik wilde de rijkdom van het Papiamento aantonen, en dat vooral door middel van het gebruik van oude gezegdes en de folkloristische traditie. Mijn grootmoeder vertelde me dat je in gevaar twee messen kruiselings moest opheffen om het onheil te bezweren. De roep van de chuchubi wordt ook algemeen als onheilsteken gezien. Zulke traditionele folkloristische gegevens en beelden die ik ontleen aan de natuur zoals namen van bloemen, gebruik ik als symbolen voor het uitbeelden van mijn gedachten, mijn emoties, mijn gevoelens, mijn stemming in het algemeen."

Potret di un cara desconoci verwoordt de liefde tussen twee mensen van het prille begin tot het bittere einde, in tijd verwoord door de schildering van de ochtend tot de avond.

"Ik verwoord in 'Potret di un cara desconoci' de liefdesstrijd tussen man en vrouw, en de traditionele folklore met een zo rijk mogelijk vanuit de traditie gevoed Papiamento. Ik vind de laatste tijd de poëzie nogal droog en kaal. Dat is geen kritiek op bestaande dichters, maar ik wil daarmee aangeven dat ik op een andere manier te werk ga. Ik zoek naar een nieuwe fase in de Arubaansee poëzie, met een nieuwe stijl en nieuwe inhoudelijke elementen."

LUISTEREN EN LEZEN

Grofweg zou poëzie ingedeeld kunnen worden in twee soorten, gemakkelijk in het gehoor liggende voordrachtspoëzie en poëzie die herhaaldelijk aandachtig gelezen en woord voor woord geanalyseerd wil worden. De eerste soort is op het eerste gehoor begrijpelijk en ontleent zijn charme vooral aan klank en ritme die het gedicht een directe toegankelijkheid voor de luisteraar en lezer verschaffen. De tweede soort demonstreert veeleer wat oorspronkelijk de begrippen 'gedicht' en 'dichten' weergeven - een hermetische geslotenheid die de inhoud op het eerste oog weerbarstig en ontoegankelijk maakt en die door zijn spel van verhullen en onthullen pas geleidelijk door intensief lezen en herlezen veroverd wil en kan worden. Tico Croes schreef in zijn debuut de eerste, in zijn tweede bundel de laatste soort poëzie.

Potret di un cara desconoci is het product van een gerijpt inzicht, dat zich literair uit in singuliere beeldspraak, in verrassende stijlverschijnselen, in speciale syntactische wendingen en in een uitzonderlijke woordkeus. Vele keren heb ik vergeefs in de beschikbare woordenboeken gezocht naar de betekenis van woorden. Deze kracht geeft gelijk de grenzen aan, waarlangs de dichter somtijds manoeuvreert, op het randje van retoriek en mooischrijverij.

Er is van Tico Croes' stijl geen precedent in onze Papiamentstalige literatuur. Vele gedichten uit de bundel, in elk geval vele fragmenten, lijken me nagenoeg onvertaalbaar. De proefvertalingen van deze gedichten, die op 2 mei gelezen zullen worden, claimen noodzakelijkerwijs een grote vrijheid ten opzichte van hun origineel.

Als poëzie zowel beschouwing als beleving is, komen beide groepen lezers bij Tico Croes aan hun trekken: de laatste ondergaat de sfeer van de gedichten waar de eerste ze moeizaam inhoudelijk ontraadselt. Beide vormen van lezen zijn beurtelings mogelijk en bieden beide bevrediging.

Al lezend moest ik soms aan het taalgebruik van een heel andere dichter van Aruba denken, Clyde Lo-A-Njoe met zijn bundel Dansen / Baliamento die alweer van 1983 is. Maar dat geldt alleen het taalgebruik, zeker niet de inhoudelijke kant van beider poëzie.

De gedichten die aanvankelijk nog titels hadden, worden in de bundel slechts genummerd. Ter illustratie van inhoud en taal volgt hier nummer dertien:

"Drumi a keda e atardi di mil mirada
cu kier a troca biento di cristal
pa e huesped soberbe di lus di strea.
Cuaha cu rosa di sanger,
e atardi tabata filtra
den multitud di biento
y tabata palpita melodianan di delirio.

E man blanco, suave y delicado
tabata scoria un ilusion, un memoria
pa fermenta simiyanan den biento.
Angustioso e atardi tabata aleja
cu pluma di dolor y speransa den aire,
den tempo, sin rastro, ni solo,
ni explosionnan briyante di claridad.

Scondi tras escudo di misterio
y mil mirada
e atardi a reposa ariba trankera
di flornan di amor
coquetiando cu bo nomber
den mondongo di lama."

Anton Claassen behandelde in zijn De navelstreng van mijn taal; poesia bibu di Aruba (1992) van de dichter Ticoli één gedicht uit Alma sangra, als laatste vertegenwoordiger in de afdeling 'overige dichters'. Het is na de bundel Potret di un cara desconoci duidelijk dat deze dichter voortaan een meer prominente plaats in de Arubaanse dichtergelederen verdient.

Tico Croes: Potret di un cara desconoci
Ilustracion Giolina Henriquez
Prologo Jossy M. Mansur
Oranjestad: Edicionnan Clasico Diario
1997
56 pagina's

Vandorp - Eddine n.v.

Net even....... iets beter

De volgende bestsellers zijn binnen:

* **Martin Cruz Smith** - *Stallion Gate*
* **Elaine Coffman** - *If you love me*
* **Jake Page** - *The lethal partner*
* **Martin Cruz Smith** - *Red Square*
* **Barbara Metzger** - *Snowdrops and Scandal broth*
* **Sharyn McCrumb** - *Bimbos of the Death Sun*

Komt u even langs?